

Lena Emanuelsson
Kulturmiljöenheten
Tel: 031-60 52 12

Delg.kv.

Higab
Box 5104
402 23 Göteborg

**Byggnadsminnesförklaring av Göteborgs f d spinnhus, f d kvinnofängelse och f d barnhem
Fastigheten Stampen 20:2, Göteborgs kommun**

Beslut

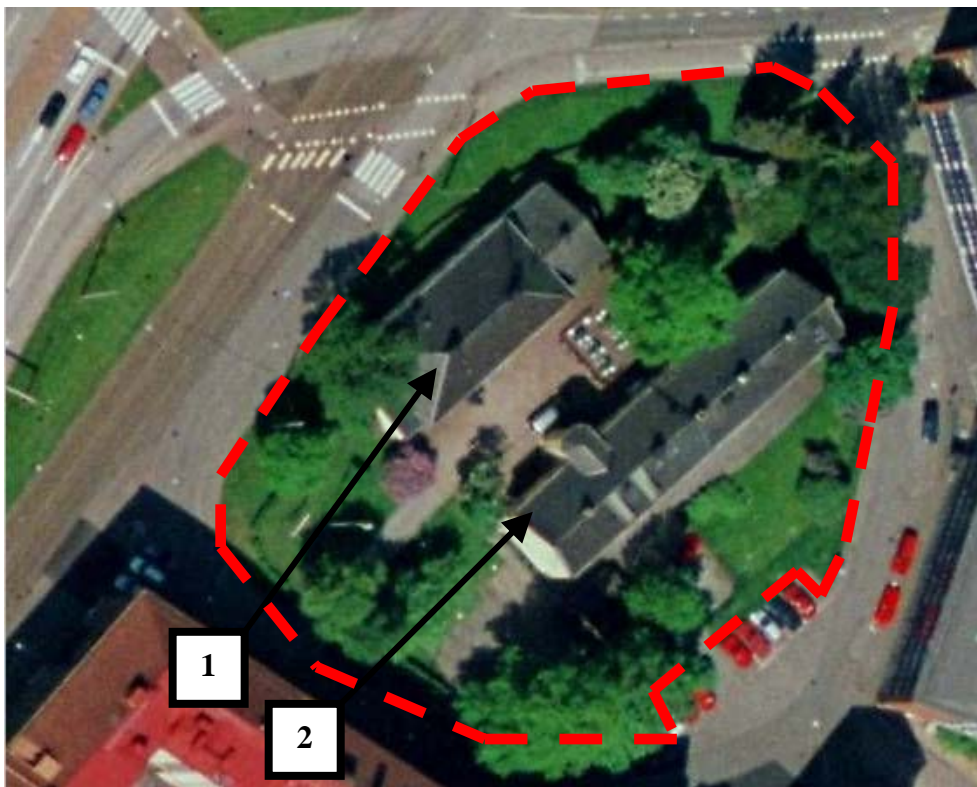
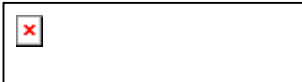
Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950), f d spinnhuset för byggnadsminne.

Byggnaderna

1. De på den bifogade kartan markerade byggnaderna (1 och 2) får inte rivas, flyttas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadernas stomme.
3. I huvudbyggnadens (1) bottenvåning, övre våning och vind får inte ingrepp göras i rumsindelning och fast inredning. Till fast inredning hör bl.a. dörrblad, dörrfoder, fönster, fönsteromfattningar, fönsternischer, taklist och golvbeläggning med kalkstensplattor.
4. I gårdsbyggnadens (2) källare, passage, och trapphus får inte ingrepp göras i rumsindelning eller fast inredning.
5. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder anpassade till byggnadernas egenart. Samråd med Länsstyrelsen ska ske innan vårdarbeten påbörjas.

Skyddsområdet

6. Skyddsområdet är markerat med streckad linje och omfattar gårdsmiljön med planteringar, stödmur mot gatan och avskärmande plank. Området motsvarar fastigheten Stampen 20:2. Det ska hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. Samråd med Länsstyrelsen ska ske innan vårdarbeten påbörjas.
7. Området får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras.

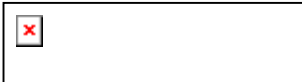

Redogörelse för ärendet

År 1986 ansökte den dåvarande stadsdelsföreningen Olskroken-Redbergslid om byggnadsminnesförklaring av Göteborgs f d spinnhus. En bebyggelsehistorisk undersökning av spinnhuset gjordes 2003 av Anna Markmann vid Göteborgs Universitet, Institutionen för kulturvård. Göteborgs stadsmuseum gjorde 2004 (kompletterad 2009) på uppdrag av Länsstyrelsen en kulturhistorisk dokumentation av anläggningen med förslag till skyddsbestämmelser. Göteborgs Stadsmuseum tillstyrkte förslag till byggnadsminnesförklaring den 17 februari 2010. Högab tillstyrkte en byggnadsminnesförklaring och ställde sig positiva till skyddsbestämmelserna i ett remissvar till Länsstyrelsen den 16 februari 2010.

Beskrivning

Anläggningen som ursprungligen uppfördes som ett s k spinnhus, var tidigare helt sluten och omgiven av ett plank, vilket numera bara finns kvar i den nordöstra delen. Byggnaderna ligger på en höjd omgiven av grönska

och gränsar till det kraftigt trafikerade området söder om Skansen Lejonet. Huvudbyggnaden och gårdsbyggnaden ligger parallellt placerade med entréerna vända mot en grusad gård. Byggnaderna är uppförda i en enkel klassicistisk stil med en sträng symmetri, utmärkande för 1700-talet. De har tillbyggt och genomgått vissa förändringar i samband med nya funktioner, men bildar en väl sammanhållen arkitektonisk enhet.

Huvudbyggnaden utmärks av ett högt valmat skiffertak med två plåtinklädda skorstenar. Taklisten är profilerad. Fasaderna är slätputsade och kalkavfärgade och utmärks av breda hörnlisener. Grunden består av en kallmurad gråstensfot. Källarfönstren har järngaller. Fasaden har sju fönsteraxlar och fönstren är spröjsade i sex rutor. Huvudingången fanns ursprungligen på den norra fasaden men förlades senare till gårdsfasaden. Den korliknande tillbyggnaden i nordost byggdes 1859. Den inrymde ursprungligen sex straffceller, vilka tydligt avspeglas i fasaden genom de högt sittande fönstergluggarna. Motstående gavel med köksingång och balkong tillkom 1916.

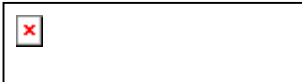
I huvudbyggnaden avspeglas dess olika användning och funktioner med bl a en ursprunglig del från 1740 (spinnhus), ett annex från 1859 (fängelse) samt en tillbyggnad på den västra gaveln från 1916 (barnhem).

Invändigt finns flera äldre bevarade detaljer som profilerade lister, dörrblad och ursprungligt kalkstensgolv i hallen. Fem av sex ursprungliga celldörrar med kraftiga gångjärn finns bevarade.

Gårdsbyggnaden påbyggdes med en våning år 1833 och byggdes ut i östra delen 1896 med nattcellsbyggnaden. Järntrappan är ursprunglig från denna tid. Den norra fasaden mot gården har ett tillbyggt trapphus med locklistpanel. På trapphusets östra sida finns en klocka. På den södra fasaden finns två källaringångar som leder till ett ursprungligt källarum från 1742 under gårdsbyggnaden. Källaren utmärks av slagna tegelvalv.

Historik

År 1698 utfärdades en stadga mot sk lösdriveri. I samband med detta föreslogs att "arbetshus" eller "spinn- och rasphus" skulle inrättas i alla residensstäder. Spinnhusen uppfördes som ett slags tvångsarbetsanstalter där de intagna var lösdrivare av båda könen. År 1735 kom en förordning från Kungl. Maj:t om att upprätta en sk nationell rasp- och spinnhusfond. Spinnhusfonden upptogs från avgifter från överflödsvaror som te, kaffe, ostron, krogar m m. År 1740 uppfördes spinnhuset samt en gårdsbyggnad vid Stampen efter ritningar av arkitekt Bengt Wilhelm Carlberg. Officiellt skulle spinnhusets arbetskraft vara till nytta för stadens klädfabrikanter.

Huvudbyggnadens nedervåning inrymde ursprungligen tjänstebostad för inspectorn, bevakningen och kokerskan samt förrådsutrymmen för ull, lin och det spunna garnet. På det övre våningsplanet fanns fyra arbets- och sovrum med plats för 44 fångar samt ett rum som användes som matsal och gudstjänstlokal. Gårdsbyggnaden var ursprungligen ett envånings stenhus med vind och källare som inrymde förstuga, brygg- och tvätthus, bagare, sjuk- och bakstugor samt en större förrådsbod. Fattighuspredikanten höll regelbundna gudstjänster på spinnhuset.

Spinnhuset blev år 1830 arbetsfängelse för enbart kvinnor. Gårdshuset påbyggdes 1833 med en övervåning och ett avskärmande plank uppfördes runt tomten. Huvudbyggnaden tillbyggdes år 1859 i nordost med sex straffceller. År 1895 blev spinnhuset central straffanstalt för landets alla kvinnliga fångar (företrädesvis barnamörderskor). Gårdsbyggnadens östra del tillbyggdes i samband med detta med 60 nattceller.

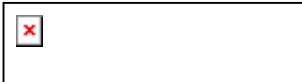
Fångverksamheten lades ner år 1909 och de 14 fångarna förflyttades då till Landskrona. Göteborgs stad köpte därefter byggnaderna som byggdes om till hem för ogifta mödrar med barn. Det f d spinnhuset bytte då namn till Gullbergsbrohemmet. Verksamheten lades ner 1969 och byggnaderna har därefter använts för KFUM-KFUK med bl a café och vandrarhem om sommaren. Sedan 1995 används byggnaderna för Gyllenkroken, en stiftelse för människor med psykiska handikapp. Gårdsbyggnaden används för korttidsboende och kursverksamhet.

Motivering

Enligt 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950) får Länsstyrelsen förklara en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde för byggnadsminne.

Byggnaderna i den f d spinnhusmiljön har ett högt kulturhistoriskt värde som kan motiveras ur flera perspektiv. Ur ett *socialhistoriskt perspektiv* berättar byggnaderna om den ursprungliga funktionen som straffanstalt mellan åren 1742-1909. Från år 1830 blev spinnhuset en arbetsanstalt endast för kvinnor. Byggnaden är ett av få bevarade spinnhus i landet och är därmed ett viktigt dokument som berättar om gången tids syn på kvinnlig brottslighet. Funktionsuppdelningen i en huvudbyggnad och en gårdsbyggnad visar bl a på hur arbetshjonen ständigt skulle hållas under uppsikt. Spinnhusets placering med avstånd till stadskärnan berättar att en den ursprungliga verksamhet som bedrivits i byggnaden förutsatt ett strategiskt och avskräckande läge vid den gamla landsvägen på avstånd från staden. Tillbyggnaderna speglar hur användningen förändrats över tid.

Spinnhuset har ett *arkitekturhistoriskt värde* som en av Göteborgs äldsta byggnader uppförd efter ritningar av Bengt Wilhelm Carlberg. Fasaderna

har tidstypisk klassicistisk utformning som präglas av symmetri och arkitektoniska detaljer som hörnlisener, profilerat takutsprång, putsad stenfasad, valmat tak och spröjsade fönsterbågar. Delvis bevarad planlösning i huvudbyggnaden gör det möjligt att förstå ursprunglig funktion och användning.

Det byggnadshistoriska värdet är genom dess funktion som arbetsinrättning av detta slag med funktioner och förändringar i verksamheten som tydligt är avläsbara i fasaderna.

Länsstyrelsen bedömer att f d Göteborgs spinnhus är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

Övrigt

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten, se Bilagan *Hur man överklagar*.

I detta ärende har deltagit länsantikvarie Karolina von Mentzer, länsöverdirektör Göran Bengtsson beslutande och Lena Emanuelsson varit föredragande.

Göran Bengtsson

Lena Emanuelsson

Bilagor

Kartor

Hur man överklagar

Kopia

Riksantikvarieämbetet

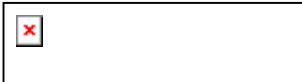
Göteborgs Stadsmuseum

Göteborgs Stadsbyggnadskontor

Samhällsbyggnadsenheten

Kulturmiljöenheten

Samhällsbyggnadsenheten, DRK, Mariestad + digitaliserad yta

Efter laga kraft
Riksantikvarieämbetet (med laga kraftsbevis)
Lantmäteriet + ev. kartbilaga (med laga kraftsbevis)